

Nr 233.

Av herr **Möller m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag)*.

Enligt det av Kungl. Maj:t med proposition nr 240 för 1930 års riksdag framlagda förslaget till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m. skulle det ankomma på polismyndigheterna, nämligen poliskammarna i de största städerna och i övrigt länsstyrelserna, att besluta om »den felandes» intagande å allmän arbetsanstalt, motsvarande det nuvarande ådömandet av tvångsarbete. Med anledning härav yttrades i motion nr 326 i första kammaren av undertecknad Möller m. fl. och i motion nr 534 i andra kammaren av undertecknad Hansson m. fl. följande:

»Tyngdpunkten i förslaget till vanartslag ligger i de föreslagna åtgärderna för tillrättaförande av dem, vilka göra sig skyldiga till sådant samhällsskadligt levnadssätt som avses i lagförslaget, nämligen lösdriveri i egentlig mening, bettleri och prostitution. I den mån dessa åtgärder ej leda till avsett resultat, innehåller förslaget bestämmelser, vilka huvudsakligen avse att skydda samhället mot ifrågakarande anti-sociala element. Detta skydd måste i främsta rummet gå ut på ett frihetsberövande, vilket sker genom insättande å allmän arbetsanstalt. Samhällets reaktion på detta senare stadium mot de ifrågakarande allmänfarliga elementen, i det följande med ett gemensamt namn kallade lösdrivare, är alltså fullt analog med reaktionen mot de allmänfarliga element, som gemenligen betecknas som kriminella, då de falla under allmänna strafflagen. Den väsentliga skillnaden ligger däri, att man medan samhället i rätts-säkerhetens intresse överlåtit åt särskilda organ, domstolarna, att fastställa påföljden av de egentliga brotten, därvid polismyndigheten allenast fungerar som utredningsinstans och medhjälpare åt åtalsmyndigheten, så överlåtes enligt förslaget liksom enligt gällande lag fastställandet av den yttersta påföljden av lösdriveriet, frihetsberövandet, icke åt domstolarna utan åt administrationen, åt polismyndigheterna själva: poliskammarna i de största städerna och eljest länsstyrelserna.

Den historiska förklaringen till uppkomsten av denna åtskillnad är ju känd. Å andra sidan är det upplyst att endast ytterst få av Europas länder förutom Sverige stå kvar på den föråldrade ståndpunkten att åt administrationen in-

rymma ifrågavarande befogenhet över medborgares frihet. Det är i propositionen omtalat, att i de av professor Thyren utgivna »Principerna för en strafflagsreform» med största bestämdhet hävdats, att samhällets ingripande mot »brottslighet på grund av lättjefullhet» — vartill i främsta rummet lösdriveriet hänföres — *aldrig* bör ske i förvaltningsväg utan alltid genom domstol, och att *samtliga* hithörande fall därför böra i strafflagen uttryckligen kriminaliseras (prop. sid. 50). Centralförbundets för socialt arbete fattigvårdskommitté uttalade redan i sina 1907 avgivna »Reformlinjer för svensk fattigvårdslagstiftning», att ett berövande av en persons frihet och hans insättande i en tvångsarbetsanstalt måste anses som ett straff av icke ringa skärpa, vilket borde ådömas av allmän domstol och icke av administrativa myndigheter. Reglementeringskommittén (1910) fann det betänkligt att låta ådömandet av frihetsförlust intill en tidrymd av flera år tillkomma administrativ myndighet och ansåg det ur rättssäkerhetens synpunkt synnerligen önskvärt, att domsrätten i dessa ärenden kunde överflyttas på allmän underdomstol, närmast rådhusrätterna eller vissa sådana, att utövas efter föregående kontradiktorisk förhandling mellan åklagare och tilltalad. Fångvårdsstyrelsen uttalade sig 1920 för lösdrivarmålens behandling vid domstol. Vilken hög tro man än hyste om våra administrativa myndigheters opartiskhet och goda vilja till ett rätt handhavande av given makt, yttrade styrelsen, funnes det dock ingen annan samhällelig institution än en verklig, av processuella regler bunden domstol, åt vilken det allmänna rättsmedvetandet ville överlämna att till den personliga frihetens förlust under lång tid döma fullmyndiga, för sina gärningar tillräkneliga medborgare. Även senare hava ett flertal myndigheter i yttranden över de olika sakkunnigförslagen påyrkat lösdrivarmålens förläggande till domstol, men samtliga dessa förslag — av åren 1922, 1926 och 1929 — hava bibehållit lösdrivarmålen hos polismyndigheterna (poliskamrar och länsstyrelser), och den kungl. propositionen står på samma linje. Dock är att märka att klagomålen över polismyndigheternas beslut enligt propositionen liksom enligt gällande rätt icke behandlas i administrativ ordning utan fullföljas i högsta domstolen.

Varken de tre sakkunnigförslagen eller den kungl. propositionen hava kunnat förebära några giltiga skäl till lösdrivarmålens kvarhållande hos polismyndigheterna eller mot deras överlämnande till domstolarna. Stundom synas uttalandena hava utgått från den föreställning, att en »kriminalisering» av lösdriveriet med nödvändighet skulle innebära, att vanligt frihetsstraff enligt allmänna strafflagen skulle ådömas i stället för tvångsarbetet. Emellertid är tydligen arten av frihetsberövandet en fråga för sig. Naturligtvis kunna domstolarna även i första hand ådöma tvångsarbete, liksom de kunna bestämma andra skyddsåtgärder, t. ex. internering, eller döma till intagande i uppfostningsanstalt etc. Icke heller fordras för »kriminalisering», att lösdriveriet ovillkorligen skall behandlas i allmänna strafflagen. Thyren själv uteslöt av praktiska skäl ur det förberedande utkastet till strafflag, allmänna delen, stadganden om särskilda åtgärder mot lättjefulla, vilka lämpligen borde behandlas i särskild lag (prop. s. 50).

När departementschefen (s. 55—56) tror, att nödig garanti för ökad rätts-säkerhet står att vinna genom viss omläggning av målens behandling i första instans och av proceduren hos länsstyrelserna, varigenom skulle skapas säkrare betingelser för målens allsidiga prövning hos dessa myndigheter — det talas konsekvent endast om »länsstyrelserna», icke om poliskamrarna — och härav drar den slutsats, att ur rätts-säkerhetens synpunkt ett judiciellt förfarande i dessa mål icke skulle vara av behovet påkallat, så skulle, om detta vore riktigt, lika gärna all kriminell rättsskipning kunna anförtros polismyndigheterna, och domstolarna över huvud kunna undvaras i brottmål.

Den vidare åberopade omständigheten att samhällets ingripande mot lösdriveri icke riktar sig mot vissa enstaka handlingar av en individ utan mot hans hela levnadssätt, i den mån detta visat sig asocialt och samhällsskadligt, utgör givetvis något för lösdriveriet karakteristiskt, men något skäl varför domstolarna skulle lämpa sig mindre väl än polismyndigheterna att pröva denna fråga anföres ej och kan ej angivas. Tvärtom, ju svårare det är att bedöma förhandenvaron av de avgörande förutsättningarna för individens allmänfarlighet och ju större möjligheten till godtycke på grund härav är, desto angelägnare är det naturligtvis att lägga prövningen i en så kvalificerad myndighets hand som möjligt. De myndigheter, som bära ansvaret för polisutredningen i dessa fall, måste uppenbarligen erbjuda mindre garantier för objektivitet än vad de allmänna domstolarna skulle göra. Domstolarnas undersökning av förutsättningarna för villkorlig dom, deras samarbete med Skyddsvärnet för dessa undersökningars verkställande och den kontroll de hava att utöva över de utsedda övervakarna, liksom deras funktioner enligt de nya förvarings- och interneringslagarna erbjuda för övrigt analogier med den uppgift de skulle få såsom den myndighet, som hade att ådöma tvångsarbete för lösdriveri. Om det för ett kvarts sekel sedan eller tidigare skulle funnits något fog för departementschefens yttrande, att handhavandet av »praktiska vårdnadsuppgifter» skulle »ligga ganska fjärran från domstolarnas hävdvunna uppgifter», så kan denna sats numera icke längre upprätthållas. Tvärtom går den moderna tendensen i riktning att pålägga domstolarna vidsträckta vårdnadsuppgifter, varpå bland annat 1924 års lagstiftning om förmynderskapsvården är ett exempel. Och lyckligt är detta. Den gamla uppfattningen av domstolarna som uteslutande juridiska formskärare har dess bättre, efter alla de sociala inslag såväl den repressiva som annan lagstiftning så småningom erhållit, alltmera börjat giva vika.

När departementschefen fortsätter, att huvudvikten i lagstiftningen mot lösdriveriet bör läggas på uppfostrande och hjälpande verksamhet, varför samhällets ingripande mot lösdriveriet icke bör taga formen av straffrättsligt åtal, så är detta naturligtvis i huvudsak riktigt. Ingen motsäger honom i att ingripandet i första hand skall ankomma på andra samhällsorgan än domstolarna. Men när det så att säga i andra instans kräves en myndighet för att träffa avgörandet, huruvida tvångsarbete skall ådömas eller icke, räcker den angivna utgångspunkten icke till för att i valet mellan å ena sidan domstolarna, å andra sidan polismyndigheterna (länsstyrelser och poliskamrar) giva utslag till förmån för de senare. Att polismyndigheten skulle vara mera ägnad än domstolen

att överväga hjälpåtgärd vid sidan om interneringspåföljden är ett löst påstående, till vilket allmänheten icke läser sätta tro. Och om målets anhängiggörande inför den avgörande myndigheten benämnes »straffrättsligt åtal» eller ej är en övervägande terminologisk fråga. Emellertid ligger just i själva åtalsprincipen en betydande garanti till skydd för den åtalade mot administrativt godtycke, vunnin genom seklers utveckling på rättskulturens område. I åtalsprincipen ligger, att den åtalade icke är prisgiven åt polismyndighetens förgottfinnande och att han icke behöver finna sig i att avgörandet rörande hans personliga frihet skall träffas av samma myndighet, som haft utredningen om hand. Fastmera innebär åtalsprincipen, att han av denna myndighet ställes inför ett annat, med alldeles särskilda garantier för objektivitet utrustat samhällsorgan, inför vilket den utredande och åklagande myndigheten får såsom part i saken framlägga sina skäl till att ett frihetsberövande synes vara erforderligt och inför vilket den »tilltalade», understödd av en av samhället tillhandahållen försvarare, får upptaga kampen för sin frihet med den administrativa myndigheten. Att det skulle på något sätt kunna betraktas som en fördel för den, mot vilken en interneringsåtgärd för lösdriveri planeras, att undgå ett dylikt »straffrättsligt åtal» med ty åtföljande muntligt, offentligt, kontradiktoriskt förfarande, för att i stället med den »smidighet som vid administrativ handläggning vore lättare att vinna» (prop. sid. 55 överst) expedieras till sitt tvångsarbete, bestrides.

När departementschefen ytterligare betonar önskvärdheten av att hithörande frågor få en snabb handläggning och finner det uppenbart att detta krav bäst tillgodoses, därest förfarandet bibehålles administrativt, torde blott behöva erinras om den utomordentliga snabbhet, med vilken mål angående häktade i vårt land handläggas av domstolarna. Och givetvis skulle de för lösdriveri anhållna inför domstolarna komma i åtnjutande av samma förmåner som häktade. Vill man åter vinna ett snabbt, summariskt expedierande av individen på rättssäkerhetens bekostnad, så kan åtminstone icke den enskildes intresse åberopas som stöd härför. Och samhället kan i längden aldrig hava intresse av att eftersätta rättssäkerheten, när det gäller individernas personliga frihet. Att polismyndigheterna klaga över att domstolarna ställa oöverstiglga krav på bevisning (prop. sid. 53) är ingenting för lösdrivarmålen utmärkande. Den klagan höres ständigt, när domstolarna ej vilja låta sig nöja med allt för osäkra indicier för att sätta fast tilltalade för smuggling, lönnbränning, automobilförseelser, och för resten vilka brott som helst. Men häri ligger just en av domstolarnas viktigaste funktioner, en av rättskulturens förnämsta vinster, den att en person ej får överlämnas till samhällets repressiva åtgärder blott därför att han har ett starkt sken emot sig. Med förvåning läser man därför i en av utredningarna, och just den som icke letts av en länsstyrelsechef: »Man torde icke kunna alldeles bortse från sannolikheten av att domstolarna vid handläggningen av lösdrivarmål skulle komma att i högre grad än önskligt vore känna sig bundna av eljest i processen tillämpade bevisregler.» Sannolikt ligger nyckeln till hela motståndet mot lösdrivarmålen överflyttande från administrativ myndighet till domstol i detta uppriktiga uttalande (prop. sid. 54 mitten).

Att domstolarna äro i vida högre grad än de administrativa myndigheterna skickade att åvägabringa en tillförlitlig utredning rörande förhandenvaron av de förutsättningar lagen uppställer för frihetsberövandet, är för var och en med judiciellt och administrativt förfarande i minsta mån förtrogen uppenbart och självklart. Ett belägg härför lämnas i förslaget 21 § andra stycket, där länsstyrelse respektive poliskammare berättigas att hos domstol begära vittnesförhör för utredning i lösdrivarmål. Tydligtvis är det icke avsett att detta skulle ingå som ett normalt moment i förfarandet. Ty vart toge då snabbheten och smidigheten vägen? Och skulle vittnesförhör vid domstol ingå som normalt element i utredningen, så borde det väl även för lagförslagets upphovsmän stått klart, att domstolarna själva varit lämpligare att även draga konklusionerna av utredningen än en länsstyrelse, som är hänvisad till att stödja sig på protokollet. Det får alltså antagas, att vittnesförhör vid domstol normaliter ej skall ingå i utredningen, vilken i stället i huvudsak kommer att bestå i ett polisförhørsprotokoll. På detta skola poliskammare och länsstyrelser döma; och när saken går till högsta domstolen, skall fortfarande i regel utredningsmaterialet föreligga i form huvudsakligen av ett polisprotokoll. Var och en som har den ringaste inblick i rättsskipningens teknik vet att hur omsorgsfullt utarbetat ett polisprotokoll än är och vilka garantier man än skaffar för en fullständig polisutredning, det skulle vara rena rättsbarbariet att i den allmänna rättsskipningen låta sig nöja med ett polisförhørsprotokoll såsom grundval för ett definitivt beslut om ett frihetsberövande. Man frågar sig: hur är det möjligt, att ett stort anlagt förslag till en genomgripande reform av samhällets åtgärder mot lösdriveriet kan bibehålla ett så föråldrat och utdömt system som tvångsarbets ådömande av administrativ myndighet, ja, i de största städerna till och med av poliskamrarna? Då varje anledning saknas att betvivla utredningsinstansernas ärliga uppsåt att framlägga ett fullgott förslag, finnes endast en förklaring: det beständes otroliga makt över sinnen. Och dock borde ju misstänksamheten hava väckts därav att båda våra nära besläktade nordiska grannfolk, Norge och Danmark, finna det självklart, att domstol och icke administrativ myndighet skall döma över medborgares frihet. Det är föga smickrande för oss, att gränsen mellan västeuropeisk och osteuropeisk uppfattning i denna fråga skall gå längs Kölen och Öresund i stället för vid Systerbäck.

Nu invänder kanske någon: jag delar den i större delen av Europa härskande uppfattningen, att det rationella vore att tvångsarbete ådömdes av domstol, men det är en mera vittutseende reform, som lämpligen bör genomföras i samband med de förestående stora strafflags- och processreformerna, medan vi nu få nöja oss med en partiell reform, som undanröjer de värsta olägenheterna i bestående ordning. Att lagrådet icke reagerat mot lösdrivarmålens bevarande under de administrativa myndigheterna synes svårt att förklara på annat sätt än att lagrådet just betraktat det föreliggande reformförslaget såsom i nyss angivna mening partiellt. (Jfr uttalande av justitierådet Tiselius, prop. sid. 299.) Det kan ju också tänkas att mången varmhjärtad, för en reform av vår föråldrade lösdrivarlagstiftning intresserad person befarat att ett sammankopplande av den nu föreslagna reformen med frågan om lösdrivarmålens förläg-

gande till domstol skulle tilltrassla det hela och verka fördröjande på de nyttiga förbättringarnas genomförande.

Hade den kungl. propositionen intagit denna ståndpunkt, skulle man naturligtvis kunnat taga under överbägande, om icke just nu ett litet steg i rätt riktning vore att föredraga framför intet steg alls. Men med det sätt, varpå den kungl. propositionen förfäktat de administrativa myndigheternas företräde framför de judiciella, skulle vid ett bifall till propositionen i själva verket den nuvarande ordningen definitivt fastslås. Reformförslaget framträder icke som partiellt utan som definitivt.

Även om regeringsförslaget hävdar den nu föreliggande reformen såsom partiell, torde man emellertid icke hava bort acceptera den administrativa rättskipningen. Redan några år efter den nu gällande lösdrivarlagens antagande väckte S. A. Hedin vid 1892 års riksdag i andra kammaren en motion, i vilken det påyrkades, att »allmän underdomstol skulle äga att döma till den frihetsförlust, som kallas tvångsarbete». Sedan dess har en mansålder gått, varunder flerfaldiga gånger samma yrkande framställts från de mest vederhäftiga håll. Blev nu frågan härom ännu en gång undanskjuten, finge vi säkerligen ännu en mansålder dragas med den irrationella anordningen. Och härtill finnes så mycket mindre anledning, som den föreslagna överflyttningen av lösdrivarmålen till domstolarna faktiskt är lättare att genomföra än mången annan punkt på reformprogrammet.

En allmän *strafflagsreform* kan icke behöva avvaktas för att reglera ett speciellt institut som lösdriveriet. Mångfaldiga lika eller ännu mera genomgripande reformer hava under de senare decennierna genomförts på straffrättens område utan att man ansett en allmän strafflagsreform behöva avvaktas. Den s. k. lilla strafflagskommissionens verksamhet för partiella strafflagsreformer har sålunda varit synnerligen förtjänstfull. För övrigt kräver icke lösdrivarmålens överflyttande till allmän domstol någon mera genomgripande omläggning av lösdriveriets rent straffrättsliga behandling. De straffrättsliga bestämmelserna kunna lika väl upptagas i en speciallag som i allmänna strafflagen. Redan själva överflyttandet av lösdrivarmålen från de administrativa myndigheterna till de judiciella innebär en »kriminalisering» av lösdriveriet. En dylik överflyttning nödvändiggör icke i sig själv på någon enda punkt en ändring vare sig i förutsättningarna för tvångsarbets ådömande eller i de rättsliga påföljderna av det »kriminaliserade» lösdriveriet. Alltså kan icke hänsyn till en allmän strafflagsreform i något avseende stå hindrande i vägen för den påyrkade åtgärden, att lösdrivarmålen skola överflyttas till domstolarna.

Återstår att undersöka om hänsyn till en eventuell *processreform* behöver hindra samma åtgärd. Skälet skulle väl vara, antingen att de nuvarande domstolarna genom sin sammansättning eller organisation skulle vara otjänliga att övertaga lösdrivarmålen, eller att gällande procedur ej skulle vara lämpad för dessa mål. Ovan har redan tillräckligt utvecklats varför en domstol är mera ägnad att handlägga mål av ifrågavarande beskaffenhet än en poliskammare eller länsstyrelse. Det är också omöjligt att inse, huru en tjänsteman t. ex. i en länsstyrelse skulle kunna anses mera ägnad än en av våra nuvarande do-

mare att pröva ärenden av detta slag. Såväl häradsrätterna som rådhusrätterna äro tvärtom redan nu uppenbarligen bättre ägnade för denna uppgift än poliskammare och länsstyrelser. Den omständigheten att man är i färd med att ytterligare förbättra domstolsorganisationen kan tydligen icke vara något skäl emot att redan nu till domstolarna överflytta vad som rätteligen tillhör dem. Och vad proceduren angår synes det vara uppenbart, att, då redan nuvarande domstolsprocedur är vida överlägsen den procedur, som enligt förslaget skulle tillämpas inför de administrativa myndigheterna, den omständigheten att arbete pågår för en ytterligare förbättring av domstolsproceduren ej kan utgöra någon anledning till att uppskjuta en lagändring, varigenom lösdrivarmålen få komma i åtnjutande av den redan nu bättre domstolsbehandlingen. Skulle av någon anledning rådhusrätten anses tjänligare för lösdrivarmålens handläggning än häradsrätterna — bl. a. kan proceduren där göras snabbare — möter intet hinder att bestämma, att lösdrivarmålen skola upptagas av rådhusrätt. De särskilda processuella bestämmelser, som kunna visa sig erforderliga i samband med lösdrivarmålens överflyttning till domstol, behöva i själva verket ej bliva mera ingripande eller omfattande än de bestämmelser angående ärendenas behandling hos länsstyrelse och poliskammare, som finnas upptagna i lagförslagets 4 kap. Och den omständighet, att vissa domstolars arbetsbörda kommer att ökas samtidigt med att länsstyrelsernas och poliskamrarnas lättas, kan ju icke utgöra något skäl till att skjuta på saken. Över huvud förefaller det, som om de invändningar som gjorts med hänvisning till en förestående processreform (se t. ex. prop. sid. 51 upptill) icke föregåtts av frågans allvarliga genomtänkande. I varje fall har ingenstädes anförts något gripbart skäl, varför en processreform skulle behöva avvaktas för lösdrivarmålens överflyttande till domstolarna.

På grund av vad sålunda anförts läser en omarbetning av förslaget på nu ifrågavarande punkt var ofrånkomlig. En sådan omarbetning kan icke utföras av riksdagen, då vederbörande myndigheter tydligen först måste höras över ett förslag i denna riktning. Ett dylikt förslag torde emellertid av Kungl. Maj:t med lätthet kunna åstadkommas till nästa års riksdag, då det formellt sett allenast gäller en ganska enkelt genomförd omredigering av lagtexten.»

Efter hemställan av andra lagutskottet avslog 1930 års riksdag den kungl. propositionen utan att ingå i saklig behandling av densamma. Vid den fortsatta behandlingen av lagärendet inom socialdepartementet efter regeringsskiftet i juni 1930 hava de i de refererade motionerna anförda synpunkterna vunnit åtskilligt beaktande. Sålunda medgav den nye departementschefen redan i remissen till lagrådet av det omarbetade lagförslaget (k. prop. 1931 nr 100 s. 64) det ovedersägliga i att, när det gäller frihetsberövande, det ur rättssäkerhetens synpunkt måste te sig tilltalande att frågor därom avgjordes i ett judiciellt och icke i ett administrativt förfarande. Å andra sidan fann departementschefen (s. 63) det vara av synnerlig vikt, därest lagstiftningens sociala syfte i önskvärd utsträckning skulle kunna förverkligas, att i görligaste mån undvika bestämmelser vilka stämplade den felande såsom en brottsling och de

mot honom vidtagna åtgärderna såsom straff. Dessa och andra övertyganden — däribland det att vidtagandet av de i lagförslaget föreskrivna förebyggande och hjälpsåtgärderna onakligen innebure en för de vanliga domstolarna ganska främmande uppgift — ledde departementschefen till framläggande av ett förslag om inrättande av ett nytt organ, kallat vårdnadskollegium, bestående av en domareperson såsom ordförande och en läkare, dessa båda förordnade av Kungl. Maj:t, jämte två av landsting eller stadsfullmäktige valda lek-män. Ett dylikt kollegium skulle finnas i varje län och ett i Stockholm, detta senare eventuellt arbetande på flera avdelningar. Den nya myndigheten av-sågs icke skola bliva en domstol (s. 68), men departementschefen betonade dess egenskap av en domstolarna närstående institution (s. 73). Kollegiet skulle utöver ärenden enligt vanartslagen hava att upptaga icke blott ärenden angående intagande å allmän arbetsanstalt enligt fattigvårds- och barnavårds-lagarna utan även ärenden angående intagande å alkoholistanstalt enligt alko-holistlagstiftningen (s. 70). Särskilt denna sista omständighet gjorde det enligt departementschefen föga lämpligt att kalla myndigheten för domstol (s. 75). Då kollegiet ej utgjorde domstol, kunde befogenhet att hålla vittnesför-hör under edsansvar ej tillerkännas detsamma (s. 78).

Först vid lagärendets behandling i lagrådet vunno de i ovan citerade motio-ner anförda synpunkter fullt beaktande. Lagrådet uttalade nämligen enhäl-ligt den mening, att om en ny myndighet skulle inrättas, den borde erhålla karaktär av domstol. Justitierådet Stenbeck förklarade det från principiell synpunkt icke vara tillfredsställande att frågor om frihetsberövande enligt förevarande lagstiftning avgjordes i administrativ ordning. Emellertid fann justitierådet en länsmyndighet med den sammansättning som föreslagits för vårdnadskollegiet vara att föredraga framför de allmänna domstolarna, vilka med hänsyn till den karaktär av hjälp- och skyddslagstiftning lagförslaget ägde icke vore lämpade att handlägga dessa ärenden. Men för att länsmyndigheten skulle kunna vid behov själv hålla vittnesförhör — avhörandet inför annan myndighet är icke alls av samma värde som hörandet inför den prövan-de myndigheten och förorsakar dessutom dröjsmål och onödig kostnad m. fl. olägenheter — borde myndigheten erhålla karaktär av specialdomstol. Övriga ledamöter av lagrådet uttalade vissa betänkligheter mot det vittutgrenade nya systemet men slutade med att instämma i Stenbecks krav på att den nya myn-digheten skulle erhålla domstols karaktär. Alternativt uttalade sig justitie-råden Christiansson och Stenbeck för undersökning av en annan anordning, varom mera nedan.

Inför det enhälliga lagrådet föll departementschefen till föga. Den kungl. propositionen accepterade det av de inom lagrådet framförda alternativen som närmast anslöt sig till remissförslaget: under namn av skyddskollegium erhåller det föreslagna nya länsorganet karaktär av specialdomstol. Proceduren inför domstolen blir i huvudsak den allmänna rättegångsordningen vid underrätt.

Det kunde synas som om härmed önskemålen i 1930 års motioner skulle vara i huvudsak tillgodosedda. Emellertid möter vid närmare undersökning så all-varliga betänkligheter mot den föreslagna anordningen, att den enligt vår me-ning icke kan godtagas.

En domares oavsättlighet och oförflyttbarhet anses med rätta utgöra en viktig garanti för hans självständighet. Här i landet är denna garanti till sin yttersta konsekvens endast genomförd i högsta domstolen, där en tillförordnad domare ej kan förekomma. Eljest florerar i icke ringa utsträckning ett ofta överklagat vikariatsystem. Men endast undantagsvis är själva domaretjänsten så anordnad, att den *icke skall* vara besatt med ordinarie innehavare. Exempel härpå erbjuda vattendomstolarna, men vattenrättsdomartjänsternas upprätthållande på förordnande utgör allenast ett provisorium under den nya organisationens utexperimenterande. I skyddskollegiet skulle den rättsbildade ordföranden, liksom de övriga ledamöterna, blott utses på fyra år. Visserligen skulle han vara ordinarie innehavare av domarämbete. Men handhar han icke interneringen av de »vanartiga» på sådant sätt att han tillfredsställer de administrativa myndigheterna, löper han risk att icke få det med särskild inkomst förenade förordnandet förnyat.

En annan olägenhet av det föreslagna systemet påpekades i lagrådet av justitierådet Christiansson. Han fann det betänkligt att en ordinarie domare skulle dragas från utövningen av sitt ämbete, helt visst icke sällan med påföljd att i stället detta måste skötas av vikarie. Sannolikt komme i de flesta fall underdomare på landet att tagas i anspråk för befattningen, men dessa kunde redan nu i regel ej medhinna sitt arbete utan viss ledighet från ämbetet.

Samma justitieråd uttalade även sina betänkligheter mot tillskapandet av ett helt nytt samhällsorgan, liksom även justitierådet Stenbeck räknade med möjligheten att kostnaderna för den föreslagna nya myndigheten kunde bliva alltför höga. De båda lagrådsledamöterna berörde härvid en fråga, som under lagärendets remiss utgjort föremål för erinringar från många håll (prop. s. 53—56), i det att farhågor uttalats för att det nya organet komme att svälla ut till ett nytt ämbetsverk. Även enligt vår mening böra nya statliga organ icke tillskapas annat än när absolut trängande behov härav föreligger. Att på föreslaget sätt giva upphov till 25 nya kollegiala myndigheter i landet samtidigt med att en statens organisationsnämnd arbetar för att nedbringa den statliga förvaltningsapparaten synes föga rimligt.

Dess bättre kunna de med förslaget förenade icke oväsentliga fördelarna vinnas genom en anordning, som icke blott ställer sig betydligt fördelaktigare ur statsfinansiell synpunkt utan jämväl undgår de först nämnda olägenheterna av ordförandeskapets upprätthållande på förordnande. Justitieråden Christiansson och Stenbeck hava givit anvisning på denna anordning genom framhållande av att alternativt bör övervägas, huruvida ej ett väsentligt likvärdigt organ för dessa ärendens prövning skulle kunna vinnas på det sätt, att rådstuvurätten i vederbörande länsresidensstad för handläggning av dessa ärenden erhöles såsom särskilda bisittare dels två av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter, den ene läkare och den andre en på det sociala området verksam och erfaren person, och dels två ledamöter valda i den ordning som föreslagits.

En anordning i denna riktning skulle medföra mycket betydande fördelar. Rådstuvurätterna äro i motsats till häradsrätterna rikligt försedda med ordinarie arbetskrafter. Endast i rena undantagsfall skulle de ifrågavarande

rådstuvurätternas övertagande av mål angående intagande å allmän arbetsanstalt (resp. alkoholistanstalt) behöva medföra ökat behov av domstolspersonal. Antagligen skulle detta endast i de allra största städerna behöva bli fallet. I de mindre rådstuvurätterna torde rent av ökningen av arbetsbördan bliva välkommen. I Stockholm bleve det förmodligen lämpligt att förlägga lösdrivarmålen till en avdelning av rådstuvurätten och alkoholismålen till en annan. Den rättsbildade ordföranden i domstolen skulle städse vara given genom sin tjänsteställning. Domstolslokaler, kanslibetjäning, expedition — allting faller av sig självt genom anknytning till ett redan bestående samhällsorgan. Den obetydliga merkostnad som kan träffa ifrågavarande kommuner, vilka väsentligen själva bekosta sina rådhusrätter, lärer ej ingiva någon betänklighet. Kostnadsökningen för staten skulle i huvudsak begränsas till dagarvodena för de valda bisittarna. Såsom sekreterare fungerar lämpligen enligt bestämmelse i vederbörande arbetsordning någon rådman, assessor eller stadsnotarie.

Såsom alternativ till den av justitieråden Christiansson och Stenbeck föreslagna sammansättningen av rådstuvurätten vid behandling av dessa ärenden vilja vi framkasta, om det icke skulle räcka med tre extra bisittare såsom enligt regeringsförslaget, vilka emellertid samtliga lämpligen kunde väljas av lands-ting eller stadsfullmäktige. Kostnaden för dagarvoden bleve härigenom minskad med 25 procent. För att uppnå udda antal å domstolens ledamöter — vilket är lämpligt för att undgå stadgande om att ordföranden skall hava utslagsrösten, när två röster stå mot två — kunde lämpligen den rådman, assessor eller stadsnotarie som tjänstgör såsom sekreterare jämväl upptagas som ledamot i rätten, varigenom rättens sammansättning mera skulle komma att närma sig den för en rådstuvurätt normala. Möjligen vore det lämpligast att bestämmelserna om rådstuvurätternas sammansättning vid handläggning av de ifrågavarande målen icke infördes i en av de ifrågakommande lagarna utan i en särskild lag, i analogi med lagen om särskild sammansättning av vissa rådstuvurätter vid behandlingen av handelsmål. Till denna lag kunde även de bestämmelser rörande proceduren överflyttas, vilka skulle gälla alla de olika slagen av ärenden.

Beträffande klagan över av skyddskollegium meddelat beslut innehåller förslaget att densamma skulle gå till högsta domstolen. Denna kvarleva från den nu gällande ordningen att klagan över länsstyrelses och annan polismyndighets beslut angående ådömande av tvångsarbete föres direkt i högsta domstolen bör icke upprätthållas. Angelägenheten att minska på tillströmningen av mål till högsta domstolen torde mera än uppväga de skäl, som skulle kunna åberopas för en förkortad instansordning. Besvär över rådstuvurättens beslut torde alltså i dessa som i andra ärenden böra föras i hovrätt.

Sedan den kungl. propositionen accepterat tanken att förlägga ifrågavarande ärenden till en specialdomstol, lära anhängarna av denna anordning ej kunna göra några principiella invändningar mot att i stället förlägga ärendena till en allmän domstol med en speciell sammansättning alldeles likartad med den föreslagna specialdomstolens. Det kan ej med fog göras gällande, att det juridiska elementet skulle bliva för svagt representerat därigenom, att Kungl. Maj:ts valrätt uteslötes, särskilt icke om ordföranden, på sätt ovan ifrågasatts,

förstärktes med ytterligare en rättsbildad ledamot i rådstuvurätten. De domare, vilka äro kompetenta att döma i de svåraste tvistemål och brottmål, som falla under den allmänna underrätten, skola väl vara i stånd att representera den juridiska sakkunskapen i ett kollegium, som i övrigt består av särskilda, för den speciella uppgiften utsedda bisittare.

Mot departementschefens uttalande angående angelägenheten av att de åtgärder, som vidtagas mot den felande, ej stämpas som straff hava vi ej någon principiell erinran; vi se med tillfredsställelse, att samhällets reaktion mot de antisociala elementen, de »felande» samhällsmedlemmarna, erhåller både humanare innehåll och form än de gamla »straffen». Uppenbarligen behöva dessa strävanden icke i någon mån äventyras därför att samhället för bestämmandet av en så ingripande åtgärd som ett frihetsberövande begagnar sig av det organ, som genom sin verksamhet i övrigt erbjuder de största garantierna för ett objektivt bedömande. Med vad som sålunda anförts hava vi givetvis icke tagit ställning till frågan, huruvida vissa handlingar, t. ex. ungdoms förledande till otukt, förargelseväckande inbjudan till otukt å allmän plats m. m., böra i den mening »kriminaliseras», att straff för dem införas i allmänna strafflagen eller annorstädes. Härom mera nedan.

Då vi enligt vad ovan anförts ej kunna godtaga den kungl. propositionens förslag beträffande de 25 nya länsmyndigheterna, skyddskollegierna, samt en omarbetning av förslaget enligt de av oss förordade riktlinjerna icke lämpligen kan genomföras utan vederbörandes hörande, vilket ej lärers medhinnas under ärendets riksdagsbehandling, måste vi redan på detta skäl jämväl i år yrka avslag på lagförslaget i dess helhet.

Till samma resultat komma vi även på den grund, att den kungl. propositionen icke beaktat den kritik i övrigt, som i 1930 års motion ägnades det då framlagda lagförslaget.

I motionen framhöllo vi, att lagen icke borde upptaga några bestämmelser rörande till myndig ålder komna människors sedliga vandel och att alltså stadgandena härom borde utgå. Som stöd för denna vår åsikt anfördes i motionen, att vi funno lagen vara ensidig, i det att den riktade sig allenast mot medellösa personer och praktiskt taget enbart mot kvinnorna, att då lösdriveri och prostitution äro till sin väsenart två skilda företeelser, frågan om prostitutionen icke hörde hemma i samma lag som lösdriveriet, att endast ett ytterst ringa, av polismyndigheterna godtyckligt utvalt fåtal av dessa, som föra ett sedeslöst liv, kunde nås av lagen, medan det stora flertalet även med de strängaste bestämmelser komme att gå fria, varför det huvudsakliga syftemålet med de föreslagna lagbestämmelserna, nämligen samhällets skyddande, icke kunde vinnas, samt att vi icke funno tvångsinternering vara det rätta medlet för ett återupprättande av till myndig ålder komna personer, vadan det andra syftet med lagstiftningen, de felandes tillrättaförande, ej heller uppnåddes. Såsom ett medel för återupprättande av sedeslösa förordades i stället ett kraftigare ekonomiskt stöd åt den enskilda hjälpverksamheten från statsmakternas sida i förening med vederbörlig kontroll över denna verksamhet, vilket enligt vårt

förmenande komme att ge bättre resultat än tvångsåtgärder. Vidare framhöllo vi, att bestämmelser till ungdomens skyddande mot förledande till otukt hade sin rätta plats i strafflagen och i fråga om uppfordran till otukt, som väcker anstöt å allmän plats eller stör närboende, borde bestämmelser införas antingen i strafflagen eller i allmänna ordningsföreskrifter. Slutligen förordade vi att äldre, oförbätterliga prostituerade, som icke kunna taga hand om sig själva och därtill utgöra en fara för sin omgivning, borde genom utvidgade bestämmelser, eventuellt i interneringslagen, beredas nödig asylvård.

En annan erinring, och därtill en av de allra viktigaste, var den som gällde bestämmelserna rörande ungdom under 21 år. Härvidlag hävdade vi med skärpa, att det ur alla synpunkter vore lyckligast att ålderskategorierna mellan 18—21 år avfördes ur lagförslaget och i stället infördes under barnavårdslagen, vilken borde utvidgas att omfatta jämväl ungdomsvård. Denna vår mening stödde vi bland annat på uttalanden i en sådan riktning från ett flertal myndigheter, däribland Socialstyrelsen, Stockholms stadsfullmäktige, Styrelsen för Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona, Styrelsen för Fredrika Bremerförbundet, Styrelsen för diakonissanstalten, Samariterhemmet, Stockholms stads barnavårdsnämnd, barnavårdsdirektör B. Löfving samt ett flertal länsstyrelser, vilka haft att yttra sig över lagförslaget. Såsom starka och bärande skäl för en dylik anordning anförde vi *dels* att barnavårdsnämndernas arbete för ungdomen härigenom skulle vinna i enhetlighet och effektivitet, då nämnderna sålunda finge kontinuitet i utgångspunkterna för sitt arbete och exempelvis vården för en och samma skyddsling kunde ske efter enhetliga grunder, oberoende av dennes passerande av en viss åldersgräns, och *dels* att det obestriddligen vore avsevärt lättare för ungdom att återgå till ett ordnat och samhällsnyttigt liv, om den varit föremål för en ungdomsvårdande verksamhet enligt barnavårdslagen, än om den hemfallit under lagen om vanartigt levnadsätt. I synnerhet gällde detta de unga flickorna. Genom att barnavårdsnämndernas verksamhet utvidgades till att omfatta jämväl ungdomsvården, vilken torde vara en minst lika viktig samhällsangelägenhet som barnavården, skulle säkerligen mycket kunna vinnas, när det gäller bekämpandet av den kräftskada, prostitutionen utgör för samhället. Av socialstyrelsen verkställda utredningar framgår nämligen, att prostitutionen till allra största delen rekryteras av flickor i omyndig ålder.

Vidare framhölls i motionen att i 1929 års sakkunnigbetänkande hade såsom ett viktigt led i uppfostringsverksamheten, särskilt beträffande prostitutionens bekämpande, upptagits kravet på ökad upplysning i sexuella frågor. Framför allt i fråga om ungdomen ansågo sakkunniga det vara av synnerlig vikt, att densamma bibringades vederhäftig upplysning om vådorna av otuktigt leverne i lösa och tillfälliga förbindelser, samt att man på denna väg sökte åstadkomma en stegrad ansvarskänsla i förhållandet mellan könen. Såsom medel härför anvisades: undervisning i ämnet för den mognare skolungdomen, upplysande föredrag på vetenskaplig grund i ungdomsföreningar och andra sammanslutningar samt, där det lämpligen kunde ske, genom spridandet

av goda ströskrifter i dessa spörsmål o. s. v. Bestämmelser härom hade också införts i sakkunnigas förslag till lag i 2 kap. 14 § 2 mom. (Altern. B.)

I motionen efterlystes bestämmelser om en sådan upplysningsverksamhet i 1930 års lagförslag samt förordades en dylik verksamhets bedrivande jämväl genom barna- och ungdomsvårdsnämnderna i samverkan med hemmen och uppfostrarna. Detta så mycket mera som barnavårdsnämnderna redan nu i allt större utsträckning ansett sig böra gå in för en dylik upplysningsverksamhet, vilken de funnit vara nödvändig i deras uppfostrargärning.

Även på en annan punkt, nämligen i fråga om organet i första instans, när det gäller vuxna personers behandling, eller de s. k. skyddsnämnderna, gjordes det i vår motion vissa erinringar. Sålunda framhölls det olämpliga i att, på sätt som i propositionen föreslagits, inrätta hundratals nya nämnder, av vilka en mängd skulle komma att »mala tomt», då lösdriveri och prostitution närmast äro storstadsföreteelser, som på en del håll i landsorten icke förekomma i någon nämnvärd utsträckning. Vi erinrade om de krav på centralisation å den sociala hjälpverksamhetens område, som från skilda håll rests under de senaste åren. I stället förordade vi det förslag till anordning av organ i första instans för behandling av ärenden av ifrågavarande art, som innefattades i 1929 års betänkande, enligt vilket förslag en särskild nämnd blott skulle inrättas i större städer, medan tillsättandet av dylikt organ i annan kommun var fakultativt. I de kommuner, där särskilt organ ej fanns, skulle ifrågavarande ärenden handläggas av kommunens fattigvårdsstyrelse, såvitt ej kommunen uppdroge befattningen därmed åt annan kommunal myndighet. Den ifrågasatta särskilda nämnden skulle uteslutande bestå av folkvalda ledamöter, och någon polisman skulle sålunda icke äga säte och stämma i nämnden. Framför allt framhölls det vara av vikt att, för den händelse såsom i förslaget avsågs, de i sedligt hänseende »vanartade» komme att inrymmas under lagen, polisman *icke* komme att handlägga ärenden rörande prostituerade kvinnor, utan att dessa bleve föremål för behandling av ett rent kommunalt organ, vars sammansättning vore sådan, att den sociala sakkunskapen i första hand finge göra sig gällande, en anordning, som med bestämdhet hävdats i såväl 1926 som 1929 års sakkunnigbetänkanden.

Det nu föreliggande lagförslaget har i allt väsentligt samma karaktär som 1930 års lagförslag och de av oss motionsledes framförda anmärkningarna mot detta ha i stort sett lämnats utan beaktande. De skäl, som departementschefen anfört gentemot desamma, synas oss emellertid icke vara av den art, att de kunna godtagas. Anmärkningen att lagen ensidigt riktar sig mot den medellose lösdrivaren men icke mot den arbetsovillige, samhällsnyttige och för allmän säkerhet och ordning vådliche individen som sådan, avfärdas med den förklaringen, att »därest bemedlade personer skulle undandraga sig ärlig försörjning och skaffa sig inkomster genom samhällsvådligt leverne eller genom bettleri, drabbas de av förslagets bestämmelser». Som om inte en bemedlad person genom sitt leverne skulle kunna vara samhällsvådlig *utan att skaffa sig inkomster genom detta leverne eller genom bettleri*. Om han lever på sin för-

mögenhet eller på underhåll från släktingar utan att ha något yrke eller systerställning, lär väl knappast lagens bestämmelser kunna tillämpas på honom, även om han för en lösdrivares liv i övrigt och »undandrager sig ärlig försörjning», medan den obemedlade i en liknande situation, just på grund av sin medellöshet skaffar sig inkomster genom bettleri eller sitt samhällsvådliga leverne, vilket den bemedlade inte behöver göra. Båda äro dock ur samhällets synpunkt lika farliga. Någon likställighet härvidlag innebär lagförslaget alltså icke.

Beträffande bestämmelserna rörande till myndig ålder komna personers sedliga vandel ha dessa bestämmelser icke allenast fått kvarstå i det nu föreliggande lagförslaget, utan *en avsevärd utvidgning av dessa bestämmelsers tillämpningsområde* har företagits, i det att desamma avse att omfatta jämväl de s. k. halvyrkesprostituerade, d. v. s. personer som ha ett yrke eller anställning. Denna utvidgning har skett genom att den i fjolårets lagförslag införda förutsättningen för ett ingripande, nämligen att »vederbörande undandrager sig hederlig försörjning», utmönstrats ur lagen. Härigenom skulle enligt departementschefens mening den anmärkningen bortfalla, att lagens bestämmelser beträffande sedeslöst leverne ensidigt riktade sig mot kvinnorna och de medellösa. Ytligt sett kan ju en dylik motivering synas bärande. I praktiken kommer det säkerligen allt fortfarande att bli kvinnorna och särskilt de mindre bemedlade kvinnorna ett ingripande kommer att äga rum emot, medan de övriga gå fria. Faran i en dylik utvidgning av lagen ligger dock främst däri, att det här är på ett så ömtåligt område man rör sig, att ett ovarsamt handhavande av de uppgifter som äro förenade med lagens övervakande och tillämpning kan åstadkomma stor skada, ja rent av verka i motsatt riktning till vad som åsyftats. Vi vilja erinra om den starka opposition, som från alla håll, inte minst från socialt erfarna personer, professorer och läkare m. fl., riktades mot 1926 års sakkunnigeförslag på den punkten, en opposition, som ansågs vara så sakligt stark och bärande, att förslaget blev föremål för omarbetningar innan det framlades som lagförslag. Nu har omtvistade punkt ånyo upptagits, men departementschefen har tydligen själv en stark känsla av att man här rör sig på farlig mark, ty han anför på sid. 32 i prop. följande: »Tydligt är, att stor varsamhet måste iakttagas, så att den felande icke går miste om anställningen och därigenom möjligheterna till upprättelse försämras. Vid de hjälpåtgärder, som i första hand skola vidtagas, lär emellertid förlust av anställningen eller annan olägenhet med nödig försiktighet kunna undvikas.» Då emellertid, enligt 16 § 4 mom., person som beträdes med vanart enligt § 3 skall inkallas till förhör inför skyddsnämnden och vid uraktlåtenhet att inställa sig hämtas genom polismyndighets försorg, torde ett sådant ingripande oftast bli liktydigt med förlust av anställningen för vederbörande, och därmed torde också utsikterna för ett tillrättaförande vara skäligen små. Snarare är då att förmoda ett fullständigt förfall till prostitutionen beträffande det kvinnliga klientelet och att lagen alltså kan leda till *en utökning* av prostitutionen i stället för ett bekämpande av densamma.

Något allvarligt försök att bemöta de i vår motion anförda skälen mot ett

införande i lagen av bestämmelser rörande vuxna personers sedliga vandel har från departementschefens sida icke gjorts. Gentemot vår framförda mening att till samhällets skydd mot sådana skadliga handlingar av sedeslös art, som i lagförslaget åsyftas, bestämmelser böra införas i strafflagen, anför socialministern endast, att han är av annan mening och att han anser de lämpligaste medlen att komma tillrätta med detta samhällsöndå bestå i »omhändertagande i förebyggande och uppfostrande syfte, icke i straff». Vi dela statsrådets mening härvidlag, när det gäller ungdom i omyndig ålder. Men saken ligger väl något annorlunda till, när det gäller äldre personer. Därvid lär det väl knappast kunna bli tal om »uppfostran» eller »förebyggande», framför allt icke när de, såsom ett av villkoren för omhändertagande föreskriver, ha kommit så långt, att de begått direkt brottslig handling, sådan som ungdoms förledande till otukt etc.

Vårt påpekande av att tvångsinternering och anstaltsvistelse icke äro rätta medlen för ett återupprättande av vuxna människor, som sedligt urartat, har statsrådet ej heller kunnat bemöta med sakliga skäl, utan nöjt sig med att anföra, att strävanden pågå att modernisera anstaltsvården i riktning mot en mera individualiserad behandling av de omhändertagna. Detta är nog gott och väl, men vi betvivla allt fortfarande, dessa förbättringar till trots, ändamålsenligheten i en dylik behandling. Alla erfarenheter hittills i den vägen ge klart och tydligt vid handen, att åtgärderna äro olämpliga och att resultaten icke på långt när motsvara de oerhörda kostnader, som äro förknippade med desamma. Att vi däremot tillmätt den enskilda hjälpverksamheten en viss betydelse för sedeslöshetens bekämpande, vilket statsrådet anför som stöd för sin uppfattning angående sedeslöshetens hemmahörande under denna lag, beror därpå, att det härvidlag blir fråga om ett *frivilligt* hjälpsökande från vederbörandes sida, och att på grund härav utsikterna för ett återupprättande äro betydligt större än när det gäller statliga tvångsåtgärder.

Vår anmärkning att lösdriveri och prostitution till sin väsenart äro två skilda företeelser och att bestämmelser om dylikt leverne därför ej hörde hemma i samma lag som föreskrifter mot lösdriveri, medgiver statsrådet äga sin rättighet i viss mån. Emellertid anser statsrådet, i likhet med sin företrädare i ämbetet, att båda dessa företeelser väsentligen ha sin näring i samma förhållanden, nämligen arbetsskygghet, benägenhet för lättja, sysslolöshet samt olust till ordnat arbete och ordnad verksamhet över huvud. Naturligtvis kan detta sägas. Men, om detta beträffande prostitutionen i viss mån kan vara förhållandet, så är det även andra orsaker som spela in, och man har att taga detta i beaktande vid denna frågas bedömande. Människornas känslö- och driftliv tyglas icke med tvångslagar, utan härför krävas andra medel, nämligen upplysning samt väckandet av ansvars känslan hos de enskilda individerna.

Erinringen mot att endast ett ringa fåtal av polismyndigheterna godtyckligt utvalda sedeslösa personer skulle drabbas av en lagstiftning, varigenom det syfte med densamma, som bestode i samhällets skyddande mot sedeslöshetens skadegörande verkningar, icke kunde vinnas, avvisar statsrådet med en hänvisning till det förhållandet, att ingripande allenast skall ske i begränsad om-

fattning, i det att endast svårare former av sedeslöshet bliva föremål för åtgärder, varför farhågorna för en godtycklig tillämpning av lagen böra vara mindre än med en vidsträcktare omfattning. Detta statsrådets skäl synes oss vara föga bärande, då tvärtemot 1930 års förslag en *utvidgning* av lagens tillämpningsområde ägt rum, utan att övriga förutsättningar för ett ingripande ändrats, varigenom *mycket större risker för ett godtyckligt förfarande* faktiskt nu föreligga. Å sidan 35 i prop. betonas uttryckligen, att såsom förutsättning för utskrivning från tvångsarbetsanstalt före maximitidens utgång bör gälla, att det förväntas att vederbörande inte allenast skall »efter förmåga ärligen försörja sig» utan jämväl »föra ett ordentligt liv». Förstnämnda bestämmelse ensamt, vilken fanns i 1930 års lagförslag, anses nu icke tillfyllest, därför att »denna regel passar icke tillfullo i fråga om den, som intagits utan att arbetsovillighet förelegat». Alltså är det icke arbetsovilligheten det här gäller att bedöma utan jämväl huruvida vederbörande för »ett ordentligt liv» och just detta begrepp kan tolkas på olika sätt och ge anledning till godtycklighet i större utsträckning än med 1930 års lagförslag.

Ej heller de i motionen framförda synpunkterna rörande avförandet av ungdom mellan 18 och 21 år ur vanartslagen och ett hänförande av denna under en utvidgad barnavårdslag ha vunnit beaktande. Som skäl emot en sådan anordning anföres, dels att barnavårdslagstiftningen i vissa delar är strängare än vanartslagförslaget och dels att »någon avsevärdare skillnad med avseende å förfarandet eller åtgärder icke förefinnes mellan barnavårdslagen och förslaget till vanartslag». I anledning av sistnämnda skäl anser statsrådet det vara av mindre betydelse, huruvida den ena eller andra lagstiftningen göres tillämplig. Vad som i motionen anfördes mot vanartslagens tillämpning på ungdomen, nämligen att en behandling enligt denna lag lätt skulle kunna åsätta särskilt de unga flickorna en mindervärdighetsstämpel, som skulle motverka deras återgång till ett ordnat liv, finner statsrådet otvivelaktigt förtjäna särskilt beaktande, men avfärdar likväl detta viktiga skäl med den förklaringen, att det torde förhålla sig så, att »i den allmänna meningen avseende mindre fästes vid vilken lag som tillämpas, än vid vilken myndighet som omhänderhar tillämpningen». Att så icke är förhållandet, torde personer med erfarenhet i social verksamhet kunna bekräfta. De många uttalandena till förmån för ifrågakommande ungdomskategoriernas förläggande under en utvidgad barnavårdslag häröra nog också ur den åsikten, att det vore olyckligt att inränga ungdomen under samma lag som lösdrivare och äldre prostituerade.

I övrigt hänvisar statsrådet till vad som i 1930 års prop. är anfört som skäl emot en sådan anordning. Här har kostnadsfrågan anförts såsom ett av skälen. Med nuvarande bestämmelser påvila kostnaderna för ungdom under 18 år, som för skyddsuppfostran är intagen å skyddshem eller anstalt, kommunerna och landstingen med visst bidrag av staten. Skulle barnavårdslagen tillämpas för 18—21-åringarna, ansåg den föregående socialministern, att kostnaderna för dessas vård och uppehälle å skyddshemmen borde bekostas på samma sätt, medan desamma, enligt vanartslagen, uteslutande vore avsedda att påvila staten. Detta är intet som helst bärande skäl för ungdomens inordnande

under vanartslagen. Den saken bör kunna ordnas så att kostnaderna, även vid ungdomens inrangerande under barnavårdslagen, helt komma på statsverket.

I motionen erinrades också om betydelsen av en sådan upplysningsverksamhet, som upptogs i 1929 års förslag till åtgärder mot sedeslöst leverne av samhällsskadlig art i förslagets 3 § 3 mom. Som skäl mot en bestämmelse i detta avseende anför statsrådet, *dels* att riksdagen år 1929 avvisat motioner med förslag till anordnandet av en dylik upplysningsverksamhet och *dels* att det på detta område gäller att icke handla utan stöd av en mera allmän opinion, vilken emellertid det synes statsrådet tydligt nu icke är för handen. Då han emellertid ett stycke längre upp å samma sida i prop. (sid. 88) förklarar, att den nu berörda frågan är förtjänt av synnerligt beaktande, varom vittnar »det på senare år alltjämt stegrade intresse, som från föräldrar, målsmän för barn- och ungdomsvård samt andra kommit frågan till del», synes oss statsrådet härvidlag göra sig skyldig till en motsägelse. Faktum torde vara, att kravet på anordnandet av en dylik upplysningsverksamhet från statsmakternas sida alltmer ses från ansvarigt håll, där man anser att något bör göras för att vägleda ungdomen på detta ömtåliga men så betydelsefulla livsområde.

Bestämmelserna om upprättande av s. k. skyddsnämnder, varigenom en mängd nya sociala organ tillkomma, kvarstå också i det nuvarande förslaget, likaså polisens deltagande i handläggningen av ärenden rörande sedeslöshet, ehuru motionens önskan tillmötesgått i så måtto, att polisman icke obligatoriskt skall vara nämndens ordförande utan i stället skall vara självskriven ledamot av nämnden. Visserligen förklarar statsrådet det vara beaktansvärt, att icke antalet sociala organ ökas, men anser det särskilt för landsbygdens vidkommande vara av vikt att äga tillgång till ett effektivt ingripande mot de samhällsfarliga element, som bettlare, landsstrykare och vissa samhällsvådliga anses utgöra. Denna socialministerns motivering synes oss vara ägnad att understryka det berättigade i vår anmärkning mot att sedeslösheten och lösdriveriet upptages i en gemensam lag. Vidare strider det mot grundsatserna i lagförslaget, vilka gå ut på att ett ingripande i första hand avser att hjälpa och tillrättaföra, om redan organet i första instans skall ha poliskaraktär. Icke ens den ifrågasatta mildringen, att bestämmelsen om *inställande* genom polisman som en förstahandsåtgärd skulle utbytas mot ett *inkallande* av den felande och inställelse ske först vid uraktlåtenhet härav, har departementschefen ansett sig kunna gå med på, med hänsyn till att det bland nu ifrågavarande kategorier »ej sällan finnes verkligt farliga typer, beträffande vilka särskilt skonsam behandling icke är på sin plats». Under sådana förhållanden torde det kunna ifrågasättas, huruvida det överhuvud taget icke vore lämpligast att bestämmelser infördes i strafflagen, varigenom sådana individer oskadliggjordes, medan de som voro mottagliga för ett tillrättaförande, nämligen ungdomen, omhändertoges på sätt vi föreslagit, och den nu gällande lösdriverlagen upphävdes utan att ersättas med någon ny sådan.

Till sist vilja vi framhålla, att de av oss i fjolårets motion framförda synpunkterna vunnit stort beaktande ute i landet, och att till desamma anslutit sig såväl en stor mängd enskilda medborgare som ock en del organisationer. Så-

lunda har en opinionsyttring i denna riktning igångsatts av fem kvinnoorganisationer, nämligen Frisinnade kvinnors Riksförbund, Vita Bandet, Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund, Fackliga Kvinnliga Samorganisationen och Svenska Kvinnors Medborgarförbund, samt föreståndarinnan för Unga kvinnors värn, syster Dagmar Ekström, och till denna opinionsyttring ha anslutit sig omkring 7,000 personer i skilda delar av landet. Bland undertecknarna av opinionsyttringen märkas 58 läkare, 52 sjuksköterskor, 288 lärarinnor, 60 barnavårdsmän och ett stort antal inom fattigvården och hälsovården arbetande personer.

Detta synes oss vittna om att de av oss framförda anmärkningarna äro befogade och ha ett starkt stöd hos den allmänna folkmeningen i landet.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte avslå ifrågavarande lagförslag samt hos Kungl. Maj:t anhålla, att vid utarbetandet av nytt lagförslag i ämnet ovan angivna erinringar måtte bliva beaktade.

Stockholm den 14 mars 1931.

Gustav Möller.

Olof Olsson.

A. J. Bärge.